

Kanshebbers topfuncties Europa: wie zijn het en waarom maken ze kans?

Na de verkiezingen van 6 tot 9 juni is het aan het Europees Parlement (EP) en de 27 Europese regeringsleiders om de Europese topbanen te verdelen. Dit betreft het voorzitterschap van het EP en de Europese Commissie, de voorzitter van de Raad van regeringsleiders, de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid en mogelijk ook de nieuwe functie van Eurocommissaris voor Defensie. Op dit moment is niet bekend wie welke positie zal bekleden, welke politieke partij zich gaat inzetten om een specifieke positie te verkrijgen en wiens ambities opgeofferd worden in de strijd om deze politieke topfuncties. In dit artikel lichten we elke functie toe, lees je wie volgens ons de kanshebbers zijn en ook waarom wij denken dat juist zij in aanmerking komen.

De Europese Commissie

De Europese Commissie is de uitvoerende macht van de EU. De Commissie heeft als enige het recht van initiatief en mag dus voorstellen doen voor nieuwe wetgeving. De aanvoerder van het college van 27 commissarissen is de voorzitter van de Europese Commissie. Sinds de vorige verkiezingen in 2019 bekleedt de Duitse Ursula von der Leyen deze functie. Sinds haar aantreden heeft ze onder andere de EU-COVID-19 aanpak, de asielinstream en sancties tegen Rusland gecoördineerd.

Direct onder haar sturen drie 'senior' commissarissen de dossiers met een strategisch belang voor Europa aan. Momenteel zijn dit: Maroš Šefcovic (Slowakije), hij heeft de taken van Frans Timmermans overgenomen en moet de EU vergroenen en verduurzamen (de EU Green Deal en het Fit for 55-pakket); Margrethe Vestager (Denemarken), zij heeft als taak om Europa te digitaliseren en ziet tevens toe op de wet- en regelgeving rond het bevorderen van eerlijke concurrentie; en tot slot Valdis Dombrovskis (Letland), die zich richt op innovatie van de economie, financiële stabiliteit, groei en behoud van banen en sociale inclusie.

Net als tijdens de vorige Europese verkiezingen schuift elke politieke familie een Spitzenkandidaat naar voren. Deze Spitzenkandidaat is de lijsttrekker voor de verkiezingen

van het EP en moet stemmen winnen voor de partij, onder andere door deel te nemen aan de televisiedebatten. De lijsttrekkers van de grotere partijen maken tevens aanspraak op de functie voorzitter van de Europese Commissie. Hierna volgen de huidige lijsttrekkers:

- **Ursula van der Leyen (Centrum rechts)**: de huidige voorzitter van de Commissie. Ze heeft onlangs aangegeven nog vijf jaar aan het roer te willen staan. Haar partij krijgt vaak veel stemmen, dus dit is kansrijk.
- **Nicolas Schmit (Socialdemocraten)**: momenteel de Commissaris voor banen en sociale zaken. Nu Timmermans weg is uit de EU, is hij hun beste troef om stemmen te vergaren.
- **Marie-Agnes Strack Zimmermann, Valerie Hayer en Sandro Gozi (Liberalen)**: Renew kiest voor drie kandidaten, deze middelgrote partij kan zowel links als rechts aan een meerderheid helpen; met eventueel één of meer topfuncties als ruilmiddel.
- **Terry Reintke & Bas Eickhout (De Groenen)**: hoewel beide heren beschikken over veel ervaring in het EP, zullen ze niet de illusie hebben om Commissievoorzitter te worden.
- **Walter Baier (Left)**: intern de enige kandidaat, maar ook hij wordt niet de nieuwe Commissievoorzitter.

De rechtse Europese Conservatieven en Hervormers (ECR) en de extreemrechtse Identiteit en Democratie (ID) zijn tegen het Spitzenkandidaatsysteem. Daarom is de voordracht van een Spitzenkandidaat vanuit deze twee partijen dan ook zeer onwaarschijnlijk. Voor de ID neemt Anders Vistisen deel aan alle tv-debatten.

Op basis van de polls verwachten wij dat de nieuwe president van de Europese Commissie uit de gelederen van de Europese Volkspartij (EVP) komt. De EVP is in het EP waarschijnlijk de grootste partij en Ursula von der Leyen doet, afgaande op geluiden in de wandelgangen, actief haar best om haar tweede termijn veilig te stellen.

Het Europees Parlement

De voorzitter geeft voor een periode van 2,5 jaar leiding aan alle activiteiten van het EP. Hij/zij zit de plenaire vergaderingen en de vergaderingen van de Conferentie van voorzitters voor. Ook vertegenwoordigt de EP-voorzitter, samen met de voorzitter van de Commissie en regeringsleiders, de EU in het buitenland. Deze functie is recentelijk vervuld door de Italiaanse David Sassoli (2019-2022 †) en Roberta Metsola (2022-2024).

De voorzitter van het EP wordt door alle parlementariërs verkozen door middel van een (meervoudige) stemming. Over het algemeen gaat de voorkeur uit naar een EP-lid met veel ervaring in het EP. De voorzitter wordt geacht boven de partijpolitiek te staan. Parlementsleden die kans hebben om Metsola op te volgen (naast Metsola zelf, ze heeft de optie tot eenmalige verlenging) zijn volgens ons Othmar Karas (EVP), Pina Picierno (Socialisten en Democraten) en Roberts Zile (ECR). Ze zijn alle drie momenteel vicevoorzitter, beheren een van de zwaardere dossiers en behoren tot een politieke partij die de komende verkiezingen waarschijnlijk veel stemmen krijgt.

De Europese Raad

De huidige voorzitter van de Europese Raad is Charles Michel (België), die in 2019 is verkozen door een meerderheid van mederegeringsleiders. De naam zegt het al, de Raadsvoorzitter zit de Europese Raad voor en heeft geen stemrecht. Hij fungeert als oliemannetje en dient discussies tussen regeringsleiders op te lossen.

Wie Charles Michel opvolgt na de zomer van 2024, is nog moeilijk te zeggen en heeft veel te maken met de wensen van de 27 regeringsleiders en wie zich beschikbaar stelt. Onder voorbehoud van de NAVO-benoeming van Mark Rutte

(en daarmee zijn uitsluiting) is dit onze top 3:

- **Kaja Kallas (Estland)**: dat Kallas een Europese functie krijgt in 2024 staat bijna 100% vast. Dat kan de Raad zijn, maar ook een van de andere topfuncties of toch de NAVO.
- **Petr Fiala (Tsjechië)**: gevestigd in het centrum van Europa kan Fiala mogelijk de vereiste spil zijn om alle delen van de EU bij elkaar te houden de komende vijf jaar.
- **Mario Draghi (Italië)**: oud-premier van Italië en president van de ECB. Hij krijgt steun van onder andere de Franse president Emmanuel Macron voor deze positie.

Verder kunnen we een educated guess maken ten aanzien van regeringsleiders die om uiteenlopende redenen zeer waarschijnlijk de Europese Raad niet zullen voorzitten: Donald Tusk (Polen), Victor Orbán (Hongarije), Robert Fico (Slowakije), Giorgia Meloni (Italië), Gabriel Attal (Frankrijk) en Olaf Scholz (Duitsland).

De Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken

Ten slotte is er nog de functie van Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid. Een cruciale functie, want deze politicus zit de Raad van ministers van buitenlandse zaken voor, heeft een eigen stoel in het college van commissarissen, schuift aan bij de Europese toppen en vertegenwoordigt de EU op internationale conferenties.

Sinds 2019 is dit Josep Borrell (Spanje). De oud-voorzitter van het EP is een politiek zwaargewicht die zich, zeker in vergelijking met zijn voorganger, vaak publiekelijk uitspreekt over geopolitieke kwesties. Deze functie was vergeleken met de eerdergenoemde drie topfuncties altijd minder prestigieus. Vanwege de oorlog in Oekraïne en Gaza en ontwikkelingen in China en de VS heeft deze functie echter aan belang gewonnen, met name vanwege de noodzaak om als EU een eenduidig buitenlandbeleid te voeren.

Voor deze functie is Josep Borrell wat ons betreft de grootste kanshebber, gezien het feit dat hij een tweede termijn zou mogen dienen. Andere voorname kandidaten zijn de ministers van buitenlandse zaken van de 27 lidstaten, met name degenen met veel ervaring. Verder is het ook goed denkbaar dat een premier van een van de lidstaten, zoals Kaja Kallas of Petr Fiala, deze functie gaat vervullen. De uitslag van de Europese verkiezingen is daarbij medebepalend wie de meeste topfuncties kan verzilveren.

Eurocommissaris voor Defensie

Momenteel is aan de grenzen van de EU sprake van meerdere geopolitieke conflicten. Denk aan de inval van Rusland in Oekraïne, de gevechten tussen Hamas en Israël, migratiestromen vanuit Noord-Afrika naar Zuid-Europese lidstaten, maar ook aan zaken als de aankomende verkiezingen in de VS en de voortdurende onzekerheid over het tempo van klimaatverandering vanwege de snelle opwarming van de Atlantische Oceaan.

Met het oog op al deze spanningen wordt meer dan ooit erop gehamerd dat alle NAVO-bondgenoten ten minste 2% van hun bbp aan defensie moeten uitgeven. De gedachte hierachter is dat een sterk leger anderen afschrikt om tot een aanval (fysiek, digitaal, of anders) over te gaan. Daarnaast achten steeds meer Europeanen een sterk Europa van belang om op internationaal niveau niet alleen economisch en technologisch maar ook op defensievlak een vuist te kunnen maken en de huidige aanpak van sancties indien nodig kracht bij te zetten.

De huidige voorzitter van de Europese Commissie heeft dan ook in haar bod voor een tweede termijn aangegeven graag een functie Eurocommissaris voor Defensie in het leven te roepen. Deze nieuwe Eurocommissaris zal naar verwachting een coördinerende rol krijgen en onder andere plannen moeten uitrollen voor ontwikkeling/versterking van een Europese defensie-industrie.

Deze post wordt waarschijnlijk ingevuld door een prominente politicus uit een van de Baltische staten. Enerzijds omdat anders de balans qua verdeling van de topfuncties tussen West-Europese en Oost-Europese lidstaten te veel uit de pas gaat lopen en anderzijds gezien de blijvende geopolitieke spanningen met Rusland. De Baltische staten hebben veel ervaring met de Russische expansie-ambities en de agressie die daarmee gepaard gaat. Een Eurocommissaris voor Defensie uit die regionen zal Rusland waarschijnlijk (verbaal) stevig(er) aanpakken.

De Europese Centrale Bank

Tijdens de vorige verkiezingen van het EP behoorde ook de positie van president van de Europese Centrale Bank (ECB) tot de vacante EU topfuncties. Deze functie wordt sinds 2019 ingevuld door Christine Lagarde (Frankrijk). De president van de ECB wordt voor een niet-verlengbare periode van acht jaar verkozen en haar termijn loopt dus in 2027 af. Wij verwachten niet dat deze EU-topfunctie onderdeel is van de onderhandelingen tussen de politieke families. Zeker omdat deze positie het minst politiek is en de president door middel van een 'selectieprocedure' – met als belangrijkste (officiële) criterium ervaring binnen de financiële wereld – door de leden van de Europese Raad wordt gekozen.

Op 16 juli 2024 vergaderen de nieuw verkozen leden van het Europees Parlement voor het eerst plenair. Rond die tijd is naar verwachting ook duidelijk wie welke top job krijgt en wiens persoonlijke ambities opgeofferd zijn in de strijd tussen politieke partijen om de politieke topfuncties van en invloed op Europa.

Kanshebbers EU topfuncties is geschreven door:

Joachim Schellekens

Managing consultant Europa en energietransitie

j.schellekens@berenschot.nl